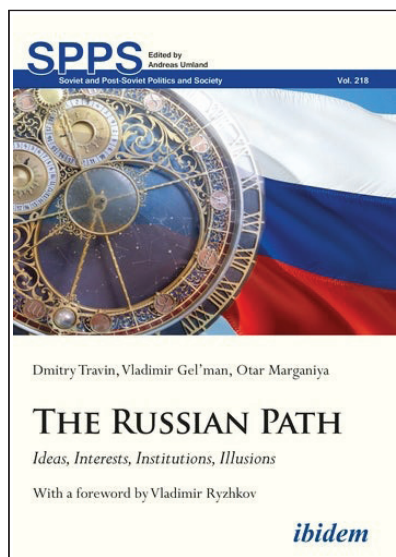

The Russian Path: Ideas, Interests, Institutions, Illusions

Dmitry Travin, Vladimir Gel'man &
Otar Marganiya
Stuttgart: ibidem-Verlag 2020
228 sider. ISBN: 9783838214214

Omtalt av **Ingerid M. Opdahl** [førsteamanuensis, Institutt for forsvarsstudier / Forsvarets høyskole, iopdahl@mil.no]

Russlands politiske og økonomiske utvikling etter Sovjetunionens sammenbrudd er et av de mest sentrale temaene i russlandsforskningen, og moderniseringsteorier har fått stor betydning innenfor dette fagfeltet. Det inkluderer også arbeidet til forfatterne av *The Russian Path*, om Russlands utvikling gjennom den postsovjetske perioden. Boken bygger på forfatternes mange tidligere arbeider om sammenhengene mellom økonomisk og politisk reform og endring, ideenes betydning i politikken og gapet mellom elitenes og befolkningens syn på politikk og økonomi. Den henvender seg tilsynelatende til et litt annet, og bredere, publikum enn det som ofte er tilfelle i rent akademiske sammenhenger. Boken er tidligere utgitt på russisk og foreligger nå altså i engelsk oversettelse.

Forfatterne ønsker å belyse forbindelsene mellom ideer, interesser, institusjoner, illusjoner og betydningen av tidligere veivalg, altså stivhengighet i bred forstand, i Russlands transformasjonsprosess etter 1991. Hovedargumentet er at dagens ineffektive russiske institusjoner har utviklet seg til det de er nå nettopp fordi det var hensiktsmessig for de sterkeste interessegruppene. Institusjonene er dermed ikke innrettet først og fremst mot å tjene samfunnsutvikling og økonomisk vekst. Snarere har de blitt etablert og endret som resultat av enkeltgruppers ønske om å vri

de institusjonelle omgivelsene til egen fordel, altså drive tilkarringsvirksomhet (*rent-seeking* på engelsk).

Av de syv analysekapitlene brukes fem på Russlands politiske utvikling før og under transformasjonsprosessen, med særlig vekt på betydningen nettopp av ideer, interesser, institusjoner og illusjoner. Ideene, og deres kobling til ulike generasjoner i elite og befolkning, blir diskutert i to kapitler. Særlig interessant er kapittel 1, som tar for seg de fremherskende ideene i den russiske eliten og, til en viss grad, bredere lag av befolkningen, om politisk og økonomisk utvikling ved inngangen til perestrojka i 1985. Temaet får ikke alltid den fortjente oppmerksomheten i reformsammenheng. Et annet kapittel tar for seg lengre linjer i russisk historie enn de andre. Det er interessant lesning, men valget av et perspektiv der linjene trekkes 250 år tilbake er ikke tydelig begrunnet, og kapitlet fremstår noe løsrevet fra resten av analysen. For øvrig belyses reformene på 1990-tallet i to kapitler, om henholdsvis interessegruppenes betydning i den tidlige delen av reformperioden, og konsekvensene for den institusjonelle utviklingen utover på 1990-tallet og 2000-tallet. Det femte kapitlet tar for seg illusjonenes betydning gjennom sovjetisk og russisk historie, definert som ofte illusoriske, ikke-materielle fordeler som i befolkningens øyne kompenserer for det de taper i den gjeldende status quo. Illusjonene er for eksempel «nasjonal stolthet, beskyttelse mot ytre aggresjon, håp om en bedre fremtid» osv. (s. 138, min oversettelse) Kapitlene i denne delen av boken understøtter hverandre delvis, men sammenhengen mellom dem er noe uavklart.

De siste to kapitlene i boken, som i hovedsak omhandler årene etter annekasjonen av Krim, går nærmere inn i Russlands utfordringer med henholdsvis dårlig styresett og ulempene med å sette teknokrater til å gjennomføre reformer uten samtidig å sørge for politisk forankring. Begge utfordringene er relevante også for Russlands videre vei. For hvis formelle institusjoner som ser hensiktsmessige ut på papiret undergraves av mektige interessegrupper og deres tilkarringsvirksomhet, er det vanskelig å se for seg at et forbedret styresett kan vokse frem. Og om man prøver å sette ut reformer til teknokrater for å omgå problemet, vil de samme interessegruppene fortsatt bruke sin makt. Reformen på et teknokratisk grunnlag vil dessuten vanskelig kunne forankres i politiske prosesser, med brede koalisjoner mellom ulike grupper, og de er stort sett begrenset i tid og omfang. Politiske prioriteringer på høyt nivå er dermed et bedre, men ikke tilstrekkelig, grunnlag for reform. Politiske ledere i autoritære systemer trenger raske resultater ikke endrede institusjoner som kan true deres egen maktbase. Den siste delen av boken gir altså en god innføring i de grunnleggende utfordringene ved reformer i Russland, og i land med lignende styresett.

Sett under ett gir boken et overblikk over viktige utfordringer som Russland står overfor, og har stått overfor, i sin politiske og økonomiske utvikling over de siste tre tiårene, med et historisk bakteppe der arv og veivalg står sentralt. Av den grunn virker den rettet mot en bred leserkrets. Fra forfatterens side er det uklart hvem den engelske oversettelsen henvender seg til. Analysene er i hovedsak kjent stoff for akademikere og andre som har fulgt fagdebatten om Russlands utvikling i

denne perioden. En bredere, mer allment interessert leserkrets kan ha større nytte av boken, men vil måtte oppsøke mer kunnskap om Russlands nyere politiske utvikling annetsteds for å ha fullt utbytte av den. Mange lesere kunne hatt glede av flere detaljer i gjennomgangen av Russlands transformasjon på 1990- og 2000-tallet, spesielt for perioden mellom 1995 og 2014.

Alle lesere, uansett forhåndskunnskaper, kunne dessuten med fordel fått en mer helhetlig og gjennomarbeidet fremlegging av bokens sentrale argumenter. Innledningen er knapp. Den gjengir hovedargumentene svært kort uten å sette dem inn i en større analytisk ramme eller tydeliggjøre sammenhenger mellom ulike deler av analysen. Et velskrevet, kort konklusjonskapittel kompenserer til en viss grad. Likevel savnes en gjennomgang og diskusjon av de sentrale begrepene og sammenhengene mellom dem i innledningen. Slik det står, tar boken stilling til historiens betydning og stivhengighet i Russlands utvikling først i kapittel 6. Hvordan dette synet forholder seg til den mer historiske gjennomgangen i kapittel 3, der de enda lengre linjene og de idéhistoriske veivalgene står sentralt, forblir uavklart. Noe lignende gjelder illusjoner som begrep. Kapittel 5 kunne tilført mye om hvordan befolkningens oppslutning om og tro på politisk-kulturelle myter påvirker politiske prosesser og stabilitet i Russland, men kommer ikke til bunns i hvordan illusjoner støtter opp under ineffektive institusjoner. Leseren sitter igjen med en forståelse av at illusjoner fungerer som avledning fra virkeligheten. Det stemmer nok, men hvordan skjer det? Begrepsavklaring og systematisering kunne vært til god hjelp for vår forståelse av samtidens Russland på dette punktet.

Alt i alt gir *The Russian Path* leseren mye kunnskap om Russlands transformasjon de siste tretti årene, og mange verktøy for å forstå den, men sammenhengene kunne likevel vært bedre belyst og forklart.